

Bert-Erik Jonssons stuga 1961. Ingrid Jonsson bär hem vatten från en kalkälla 300 meter från huset.

Fotograf Sune Jonsson.

FOTO: JAN DELDEN/TT

TILLBAKA TILL ARON SJÖ

I fotografen Sune Jonssons fotspår

Fotografen Sune Jonsson var en mästertlig skildrare av de norrländska avfolkningsbygderna i mitten av 1900-talet. Gård & Torp gjorde ett besök i Aronsjö i Vilhelmina, en av de många byar han besökte med sin kamera, och fann att mycket var sig likt.

TEXT INGE NILSSON | FOTO SUNE JONSSON OCH INGE NILSSON

OVAN: Bert-Erik Jonssons stuga idag, helt intakt och orörd.

NEDAN: Valter Olofssons kök i den gamla stugan 1961 strax före flytten till nya villan. Hustrun Gudrun samt ena dottern Inga.

I ngen fotograf har skildrat de norrländska avfolkningsbygderna lika starkt som Sune Jonsson (1930–2009) gjorde i mitten av 1900-talet. Han dokumenterade kärva levnadsförhållanden bland myrar och skogar med en känslig

kameralins, och skapade på sitt sätt bilden av det typiskt norrländska.

Sune Jonsson började arbeta som amatörfotograf i Stockholm under 1940-talet och sommarjobbade på Västerbottenskuriren i Umeå. Därefter återvände han till Norrland för att dokumentera sin hemby i Nordmaling, vilket resulterade i debutboken *Byn med det blå huset* 1959. Den uppmärksammades av Per-Uto Ågren vid Västerbottens museum, som gav Sune i uppdrag att dokumentera avfolkningen i Västerbottens läns inland.

Resan gick därför till socknarna Vilhelmina och Lycksele där det fanns gott om småbruk, kronotorp

och nybyggen som inte längre gick att leva på. Arbetstillfällena inom skogsbruket försvann i samband med mekaniseringen och flyttlassen gick söderut. Husen övergavs för att sedan rivas eller ruttna ihop.

Mellan 1961 och 1964 åkte Sune runt i byarna och intervjuade samt fotograferade människor och boendemiljöer på sitt eget speciella sätt. Det resulterade i utställningen *Bilder från den stora flyttningen 1962* och fyra år senare boken med samma namn.

Till den lilla byn Aronsjö i Vilhelmina socken kom Sune två gånger 1961, i juli och oktober. Nu går Inlandsvägen (E45) bara några hundra meter öster om byn, men på den tiden fanns inte den, utan man fick ta sig till Aronsjö via småvägar västerifrån. Här besökte Sune i huvudsak tre gårdar, Brynolf Gavelins, Bert-Erik Jonssons och Valter Olofssons uppe på backen. Och det var här han tog den bild som skulle bli hans mest kända, den med den krokiga Olga Gavelin, hunden och kornhässjan.

En sommardag 60 år senare reser vi i Sune Jonssons fotspår längs Inlandsvägen med boken *Bilder från den stora flyttningen* i handen för att se hur det ser

”Timmerstugan står kvar än i dag och 60-talshuset används numera av döttrarna som fritidsbostad”

ut i dag. I Aronsjö träffar vi några av dem som ännu minns när Sune Jonsson var där. Till exempel **Märta Olofsson**, som säger att just Aronsjö ändå inte är så representativ för byarna i denna avfolkningsbygd.

– Ja, vi var lite annorlunda här. Vi flyttade inte så långt, säger hon.

HOS GAVELINS BODDE Brynolf, född 1905, och hans hustru Berta i den högra halvan av huset. I den vänstra bodde Brynolfs mor, änkefru Olga Gavelin, född 1881. Huset är helt oförändrat och fungerar fortfarande som åretruntbostad. I en lång bildserie skildrade Sune Jonsson hur Berta Gavelin kärnade smör på gammalt sätt med hjälp av en stavkärna.

Längst upp på backen bodde Valter Olofsson, född 1921, med fru och tre döttrar. 1961 flyttade de från sin gamla timmerstuga till ett nybyggt egnahemshus med oljeeldning på samma tomt. Sune har i en rad bilder skildrat hur hela familjen hjälps åt att bära över lösöret till villan. Timmerstugan står kvar än i dag och 60-talshuset används numera av döttrarna som fritidsbostad.

I Valter Olofssons gamla timmerhus tog Sune Jonsson en bild i köket, som det såg ut 1961. Den är typisk för många av hans interiörbilder från dessa bygder. Man ser en öppen spis med stång i hörnet som kompletterats med en järnspis. Pärlspont på väggarna och en enkel möblering. På väggen hänger ofta ett Jungmans väggur och på en hylla står radioapparaten från 1940-talet. Kläder hänger på tork på takstänger. Det är en boendemiljö som inte skiljer sig mycket från hur det såg ut under 1800-talet.

Även exteriören är ålderdomlig. Gavelins och Olofssons i Aronsjö hade både då och nu knuttimrade hus med synligt timmer. Gavelins är nu rödmålat men tycks vara omålat 1961. Olofssons hus har nog aldrig varit målat, möjligtvis tjärat. Bert-Erik Jonssons hus är brädfodrat men troligen är det timmer under, eftersom det en gång flyttats hit från byn Mötingselbergen en mil öster om Aronsjö. Här, utanför Jonssons stuga, tog Sune en annan känd bild, av den jeansklädda Ingrid Jonsson som kånkar vatten med ett gammaldags ok över axlarna. Ålderdomlig och modern, på samma gång. ●

MER OM SUNE JONSSON

HELA SUNE JONSSONS fotoarkiv finns på Västerbottens museum, www.vbm.se

Han gav ut 24 böcker, och till de mest kända hör *Byn med det blå huset*, 1959, *Bilder från den stora flyttningen*, 1964, och *Minnesbok över den svenske bonden*, 1971. Efter hans död kom det stora praktverket *Livstucken*, 2014.

1993 fick Sune Jonsson Hasselbladspiset 1993 som andre svensk efter Lennart Nilsson.

Valter Olofssons gård längst upp i Aronsjö idag. Till vänster egnahemshuset och till höger timmerstugan som man lämnade 1961.